

«магістр»] / Л. І. Мацько. – К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2009. – 607 с.

Екатерина Климова. Формирование студента как креативной личности в условиях среды обучения в педагогическом вузе.

В статье рассматривается понятие креативности в контексте проблемы формирования коммуникативной языковой профессиональной компетентности будущих учителей. Автор последовательно доказывает, что создание в педагогическом вузе среды обучения, соответствующей требованиям современного высшего образования, является обязательным условием формирования креативности студентов в ходе научно-исследовательской, индивидуально-самостоятельной учебной работы по украинскому языку.

Ключевые слова: креативность, коммуникативная языковая профессиональная компетентность будущего учителя, структурные компоненты среды обучения, субъектно-деятельностное обучение.

Kateryna Klymova. The formation of a student, as a creative individual, in terms of educational environment at higher pedagogical educational establishments.

The article deals with the notion of creativity as the problem component of formation of language communicative professional competence among prospective teachers. Keeping in mind intellectual and material sides of educational environment, the author proves that creating educational environment at higher pedagogical educational establishments is vital in forming creativity among the students in the course of their research and individual work in Ukrainian.

Key words: creativity, language communicative professional competence of a prospective teacher, educational environment, structural components of educational environment, subject-activity education.

УДК 37.013.:167

В. В. Кондратова

ОРГАНІЗАЦІЯ ТА ПРОВЕДЕННЯ НАВЧАЛЬНО-ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ З ПРЕДМЕТІВ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ «ЕСТЕТИЧНА КУЛЬТУРА» В ОСНОВНІЙ ШКОЛІ

У статті автор окреслює особливості організації та проведення навчально-дослідницької діяльності учнів основної школи з предметів освітньої галузі «Естетична культура». Звертає увагу на дидактичні функції навчально-дослідницької діяльності, розкриває деякі аспекти монопредметних, міжпредметних та надпредметних досліджень. Подає

алгоритм послідовності дій вчителя та дій учнів під час роботи над дослідженням та приклад навчально-дослідної діяльності школярів з проблеми «Характеристика художньої культури Кіровоградщини».

Ключові слова: *навчально-дослідницька діяльність, дидактичні функції, монопредметне дослідження, міжпредметне дослідження, образотворче мистецтво, художня культура.*

Постановка проблеми. Навчально-дослідницька діяльність школярів – це процес вирішення ними наукових та особистісних проблем, що має на меті побудову суб'єктивно нового знання [7, с. 312]. Учитель виконує роль консультанта, він радить, спрямовує учнів на можливі висновки учнів. Навчальне дослідження зберігає логіку наукового, але відрізняється від нього тим, що не відкриває об'єктивно нових для людства знань. Головною метою навчального дослідження є розвиток особистості, глибоке і міцне засвоєння програмного матеріалу, набуття учнями функціонального досвіду дослідження як універсального способу освоєння дійсності, розвитку здатності до дослідницького типу мислення, активізації особистісної позиції учня в освітньому процесі на основі самостійно отриманих знань, які є новими й особистісно значимими для конкретного учня.

Метою статті є висвітлення особливостей організації освітнього процесу на засадах дослідницької діяльності, у процесі якого на перше місце висувається завдання проектування дослідження.

Виклад основного матеріалу. Під час проектування дослідницької діяльності учнів [2, с. 43] за основу береться модель і методологія дослідження, розроблена і прийнята в сфері науки за останні кілька століть. Ця модель характеризується наявністю декількох стандартних етапів, властивих будь-якому науковому дослідженню незалежно від тієї предметної області, в якій воно розвивається. При цьому розвиток дослідницької діяльності учнів нормується виробленими науковим співтовариством традиціями з урахуванням специфіки навчального дослідження [3, с. 85].

На кожному етапі дослідження потрібно дати учневі певну свободу дій в роботі, бо інакше дослідження, головний зміст якого – в активізації пізнавальної активності учнів, може поступово перетворюватися на звичайну послідовність стандартних навчальних етапів, що притаманна репродуктивній системі навчання [1, с. 142].

У типовій освітній ситуації реалізується стандартна позиційна схема «вчитель – учень». Перший транслює знання, другий їх засвоює. Все це відбувається в рамках відпрацьованої класно-урочної системи. Під час дослідницької діяльності немає готових еталонів знання. Навчально-дослідницька діяльність учнів передбачає самостійне вивчення, розв'язання учнями окремих проблем, творчих і дослідницьких завдань

різними засобами в умовах спільної діяльності вчителя та учнів [4, с. 531]. Ключовою фразою є «відносно самостійне вивчення», тому що, як би учень не намагався вивчати, досліджувати проблему самостійно, однак направляти його в потрібне русло, підказувати (але не вирішувати за нього питання і завдання) буде вчитель. Тобто навчально-дослідницька діяльність поряд з оптимізацією навчального процесу зумовлює розвиток самостійного мислення, уміння здобувати інформацію, прогнозувати, приймати нестандартні рішення.

Метод навчально-дослідних завдань дозволяє органічно інтегрувати знання з різних областей і застосовувати їх на практиці.

Навчально-дослідна діяльність виконує такі дидактичні функції:

- мотиваційну, яка полягає у створенні таких стимулів для учнів, котрі спонукають їх до вивчення даного предмета, формують інтерес і позитивне ставлення до роботи;

- інформаційну, що дозволяє учням розширити обсяг знань всіма доступними способами надання інформації;

- контрольну-коригуючу, яка передбачає можливість перевірки, самооцінки, корекції ходу і результатів навчання [5, с. 267].

А. П. Тряпичина розділила навчальні дослідження на три групи: монопредметні, міжпредметні та надпредметні [8].

Монопредметні дослідження – це дослідження, що виконуються з конкретного предмета. Вони передбачають залучення знань саме з цього предмета для розв'язання якої-небудь проблеми. Результати виконання монопредметних досліджень не виходять за рамки окремого навчального предмета і можуть бути отримані в процесі його вивчення. Ці дослідження спрямовані на поглиблення знань учнів з окремого предмета в школі. Реалізуються вони під керівництвом вчителя-предметника. Прикладом такого монопредметного дослідження може бути: «Особливості архітектури, декоративно-ужиткового мистецтва та живопису Китаю, Японії, Кореї» (6 клас) [6]. Учень, виконуючи в даному випадку дослідницьку роботу, за рамки предмета «Образотворче мистецтво» не виходить.

Міжпредметні дослідження – це дослідження спрямовані на поглиблення знань учнів з одного чи кількох предметів або освітніх областей. Результати виконання міжпредметних досліджень виходять за рамки окремого навчального предмета і не можуть бути отримані в процесі його вивчення. Цільове призначення міжпредметних навчальних досліджень – це вирішення локальних або глобальних міжпредметних завдань. Реалізуються вони під керівництвом педагогів однієї або декількох освітніх областей. Міжпредметні навчальні дослідження іноді називають інтегрованими дослідженнями. Наприклад, дослідницькі роботи з проблем: «Характеристика художньої культури Кіровоградщини» (інтегрований курс «Художня культура» (9 клас), «Особливості художньої культури України» (інтегрований курс «Художня культура» (10 клас),

«Характеристика художньої культури Близького і Далекого Сходу», (інтегрований курс «Художня культура» (11 клас) [6]. У процесі виконання цих робіт відбувається інтеграція знань з музичного, візуального та синтетичного мистецтв.

Надпредметні дослідження – це дослідження, що передбачають спільну діяльність учнів і вчителя, спрямовану на дослідження конкретних особистісно значущих для старшокласників проблем. Результати виконання такого дослідження виходять за рамки навчальної програми і не можуть бути отримані в процесі вивчення останньої. Дослідження передбачає взаємодію учня з учителями різних освітніх галузей. Наприклад, це можуть бути дослідження: «Комп'ютерна графіка та її роль вжитті людини», «Нетрадиційні техніки зображення – засіб розвитку творчих здібностей».

Надпредметні дослідження забезпечують єдність підходів учителів різних предметів до досягнення загальних цілей шкільної освіти та реалізацію ідеї створення умов для «справжнього життя на уроці» (Л. Занков, Ш. Амонашвілі, В. Сухомлинський), коли урок є засобом пізнання учнем найважливіших проблем свого сьогоденного життя; дають можливість розвинути і ключові компетентності, і міжпредметні, і предметні; розширюють коло особистісно значущих для учня проблем та засобів їх розв'язання; виступають засобом інтеграції шкільної освіти та сприяють самоосвіті учня.

Розглянемо більш детально організацію та проведення міжпредметної навчально-дослідної роботи з проблеми «Характеристика художньої культури Кіровоградщини».

Робота над дослідженням передбачає алгоритм послідовності дій учителя та дій учнів.

Дії вчителя:

- 1) ознайомлює учнів з побудовою дослідження;
- 2) ставить перед учнями таке завдання: «Ви вчитель художньої культури. Вам потрібно розкрити тему «Художня культура рідного краю». Про що ви розповіли б своїм учням?».
- 3) визначає напрямок можливої дослідницької діяльності (наприклад, образотворче мистецтво Кіровоградщини, музичне та хореографічне мистецтво Кіровоградщини, театральне мистецтво Кіровоградщини);
- 4) пропонує школярам обрати назву навчально-дослідницької роботи та сформувати дослідницькі групи («Мистецтвознавці», «Архітектори», «Хореографи», «Композитори», «Театрالی»);
- 5) ознайомлює учнів за допомогою комп'ютерної презентації із завданнями для кожної групи та інформаційними джерелами, що допоможуть знайти потрібний матеріал для реалізації дослідження (це можуть бути різноманітні джерела: текст підручника, альбоми з

ілюстраціями картин та відомостями про художників, документи, матеріали Інтернету тощо);

б) визначає разом з учнями можливі методи дослідження, пошук інформації та творчий підхід до розв'язання проблеми;

7) обговорює форму звіту (реферат, доповідь, буклет, плакат, альбом, стаття до шкільної газети, відеофільм, комп'ютерна презентація тощо);

8) під час наступних уроків з інтегрованого курсу «Художня культура» відводить 5-7 хвилин на обговорення ходу виконання навчально-дослідницької роботи, надає консультації учням;

9) під час розкриття теми «Художня культура рідного краю», на яку за програмою відведено три години, проводить захист виконаної учнями роботи;

10) оцінює самостійну роботу учасників дослідницьких груп.

Дії учнів:

1) ознайомлюються зі структурою та методами навчально-дослідної роботи;

2) беруть участь у спільному пошуку тем для дослідження, зміст яких відповідає їх пізнавальним інтересам і ціннісним орієнтаціям;

3) обирають об'єкт і предмет навчально-дослідної роботи;

4) визначають мету і завдання навчально-дослідної роботи;

5) формулюють гіпотезу навчально-дослідної роботи;

6) за власним бажанням об'єднуються в групи («Мистецтвознавці», «Архітектори», «Хореографи», «Композитори», «Театрали»);

7) складають індивідуальний план навчально-дослідницької роботи;

8) збирають власний матеріал, працюючи з різними джерелами інформації, в тому числі з першоджерелами; роблять аналіз й узагальнення матеріалу, власні висновки; складають бібліографічний список з проблеми; вибирають і застосовують на практиці методи дослідницької діяльності; оформляють результати навчально-дослідної роботи.

9) підбивають підсумки проведеного дослідження (висновки та узагальнення);

10) захищають свою навчально-дослідницьку діяльність: на першому уроці з теми «Художня культура рідного краю» група «Композитори» ознайомлює інших учнів класу з творчістю визначних музикантів Кіровоградщини; на другому уроці групи «Театрали» та «Хореографи» розповідають про театральних та хореографічних діячів краю; на третьому уроці група «Архітектори» інформує про стилі архітектури міста Кіровограда та архітекторів (Я. Паученка, О. Лішневського) за допомогою комп'ютерної презентації «Архітектура Кіровоградщини», на четвертому уроці група «Мистецтвознавці» розповідає про художників Кіровоградщини (Ф. Козачинського, О. Осмьоркіна, П. Покаржевського, Б. Вінтенка, Ю. Іваненка, М. Надєждіна, Л. Бондаря, Л. Ходак, С. Шаповалова, А. Янєва, В. Перепічай, А. Пунгіна, Е. Руденко, М. Черни, Л. Кір'янової, В. Кір'янова, А. Ліпатова та ін.) за допомогою комп'ютерної

презентації «Візуальне мистецтво Кіровоградщини» та здійснює аналіз-інтерпретацію деяких їх творів;

11) формулюють найбільш актуальні питання для подальшого колективного обговорення (дискусії) на уроці;

12) беруть участь у дискусії.

Висновок. Навчально-дослідна діяльність сприяє формуванню в учнів таких загальнонавчальних вмінь, як дослідницькі; рефлексивні; пізнавальні, комунікативні; вміння працювати в колективі; вміння самостійно оцінювати результати своєї діяльності, здатність до творчої самореалізації; презентаційні. Дослідницькі уміння як базові компоненти особистості виражають провідні характеристики процесу творчого її становлення, сприяють перенесенню знань, умінь і навичок дослідницької діяльності в будь-яку галузь пізнавальної та практичної діяльності.

Список використаної літератури

1. Кочетов А. І. Робота з важкими дітьми: книга для вчителя / А. Кочетов, М. Верцінская. – М. : Просвещение, 1986. – С. 142.

2. Леонтович А. В. Дослідницька діяльність як спосіб формування світогляду / А. В. Леонтович // Народна освіта. – 1999. – № 10. – С. 42–47.

3. Леонтович А. В. Дослідницька діяльність учнів : [збірник статей] / А. В. Леонтович – М. : МГДД (Ю) Т, 2002. – С. 85.

4. Педагогічний словник : в 2-ох томах / [під редакцією І. А. Каірова та інших]. – К. : Видавництво Академії педагогічних наук, 1970. – Т. II. – С. 531.

5. Підласий І. П. Педагогіка: 100 питань – 100 відповідей : [навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів] / І. П. Підласий – М. : Видавництво ВЛАДОС – ПРЕС, 2004. – С. 267.

6. Програми для загальноосвітніх навчальних закладів. Художньо-естетичний цикл. 5-11 класи. – К. : «Перун», 2005.

7. Словник педагогічних термінів / [під редакцією В. Березіко]. – М. : Навчальний проект, 1996. – С. 312.

8. Степанова М. В. Навчально-дослідницька діяльність школярів у профільному навчанні: навчально-методичний посібник для вчителів / [за ред. А. П. Тряпичиной]. – СПб. : КАРО, 2005. – 96 с.

Викторія Кондратова. Организация и проведение учебно-исследовательской деятельности учеников по предметам образовательной отрасли «Эстетическая культура» в основной школе.

В статье автор раскрывает особенности организации и проведения учебно-исследовательской деятельности учеников основной школы по предметам образовательной отрасли «Эстетическая культура». Обращает внимание на дидактические функции учебно-исследовательской деятельности, раскрывает монопредметные, межпредметные и надпредметные исследования. Подает алгоритм последовательности

действий учителя и действий учеников во время работы над исследованием и пример учебно-исследовательской деятельности учеников по проблеме «Характеристика художественной культуры Кировоградщины».

Ключевые слова: учебно-исследовательская деятельность, дидактические функции, монопредметное исследование, межпредметное исследование, надпредметное исследование, изобразительное искусство, художественная культура.

Viktoriya Kondratova. Organization and carrying out educational and research activity of students in the subjects of the educational sector «Aesthetic Culture» in the main school.

In the article the author exposes the features of the organization and conducting of educational-research activity of students of basic school in the subjects of the educational sector «Aesthetic Culture». Pays attention to the didactic function of educational-research activity, exposes monosubject, intersubject and supersubject researches. Gives an algorithm of the sequence of actions of the teacher and actions of students while working at the research and the example of educational-research activity of students on the issue of the «Characteristics of the artistic culture in Kirovograd».

Key words: educational-research activity, fine art, artistic culture, teaching functions, monosubject researches, intersubject researches, abovesubject researches, fine art, artistic culture.

УДК 372.8+001.3+001.89

М. М. Николин

ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНО-СМИСЛОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ КУРСУ «ОСНОВИ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ»

У статті проаналізовано суть і характерні ознаки ціннісно-сміслової компетентності учнів. Розкрито мету, завдання та змістові лінії курсу за вибором «Основи наукових досліджень» у контексті формування даної компетентності. Обґрунтовано застосування методик аксіологічного спрямування під час викладання курсу.

Ключові слова: ціннісно-сміслова компетентність, науково-дослідницька діяльність учнів, курс за вибором «Основи наукових досліджень», циклічні рольові ігри, експериментальні міні-проекти.

Постановка проблеми. Нові виклики сучасного суспільства вимагають формування особистості, здатної оперативно і творчо працювати з оновлюваною інформацією, самостійно, мобільно та